Maa- ja metsätalousvaliokunta **15.11.2021**

Viite: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi luonnonmukaisen tuotannon valvonnan järjestämisestä sekä sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta **(HE 193/2021 vp)**

Pro Luomu ry kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto uuteen lakiin luonnonmukaisen tuotannon valvonnan järjestämisestä.

Luomu on Suomessa ainoa viranomaisen valvoma laatujärjestelmä, joka asettaa ruuantuotannolle lainsäädäntöä korkeampia vaatimuksia eläinten ja ympäristön hyvinvoinnin turvaamiseksi. Luomuvalvonta varmistaa näiden vaatimusten toteutumisen ja on tae aidosta luomusta. Valvontajärjestelmän tulee olla toimivat ja luotettava, mutta samalla on tärkeää pitää huolta, että valvonta ei estä alan kehitystä ja tai heikennä suomalaisten luomutuotteiden kansainvälistä kilpailukykyä.

Pro Luomu ry on yhdessä muiden luomujärjestöjen kanssa ottanut vuosien varrella valvonnan järjestämiseen useita kertoja kantaa, ja esittänyt maa- ja metsätalousministeriölle, että valvonnan järjestämisestä tehdään selvitys. Nykyisen valvontajärjestelmän isoin ongelma alkutuotannon valvonnan suhteen on se, että tuotanto-ohjeita tulkitaan eri alueilla eri tavalla. Luomuvalvonta vaatii valvojilta poikkeuksellisen vankkaa osaamista luomutuotannosta lukuisista eri tuotantosuunnista, ja kun kaikkien tuotantosuuntien valvontaa tehdään kaikissa ELY-keskuksissa tietämättä toisten alueiden toimintatavoista, toimijoiden tasa-arvoinen kohtelu ei aina toteudu. Luomujärjestöt ovat toivoneet yhtenäisempää valvontajärjestelmää, esimerkiksi joko yhden tarkastuslaitoksen mallia tai mallia, jossa ELY-keskuksilla olisi omat vastuutuotantosuunnat, jolloin yksi ELY-keskus vastaisi yhden tuotantosuunnan valvonnasta ja asiantuntemuksesta koko Suomen alueella.

Käsittelyssä oleva HE 193/2021 vp esittää, että nykyinen malli, jossa on lukuisia itsenäisiä ja alueellisia valvontaviranomaisia jatkuu sellaisenaan. On perusteltua, että valvonnan uudelleenjärjestäminen mietitään uudestaan vasta kun tuleva maakuntahallinto ja sen tehtävät ovat selkiytyneet. Tärkeää kuitenkin on, että jo nyt linjattaisiin, että **luomuvalvonnasta ja sen järjestämisen mahdollisuuksista tehdään kattava selvitys.**

Käsittelyssä oleva HE 193/2021 vp esittää kuitenkin hyvin kriittisiä muutoksia luomuluonnontuotteiden sertifiointiin, jotka uhkaavat koko alan kehitystä. Sertifioidut luomuluonnontuotteet ovat tärkeä osa Suomen vahvasti kasvavaa luomuvientiä ja luomuluonnontuotteita tarvitaan myös vahvistamaan kotimaan luomuvalikoimaa ja -myyntiä.

Luomuluonnontuoteala on kokenut isoja muutoksia viime vuosina. Vuonna 2019 voimaan tulleen Ruokaviraston uuden valvontaohjeen mukaan tulkinta luomukeruualueiden sertifioinnista muuttui. Tämän takia Suomen luomukeruualueiden pinta-ala pieneni yli puolella noin 12 miljoonasta hehtaarista noin 5 miljoonaan hehtaariin. Ohjeiden muutoksella on ollut merkittäviä vaikutuksia arvoketjuun ja se on aiheuttanut muun muassa sen, etteivät jalostavat yritykset saa enää riittävästi raaka-ainetta Suomesta, vaan joutuvat turvautumaan tuontiin. Laajat yhtenäiset keruualueet ovat luomuluonnontuotteiden keruun edellytys ja suomalainen sirpaleinen metsänomistus asettaa haasteita laajojen alueiden sertifioinnille.

Pro Luomu ry, Hämeentie 31 A, 00550 Helsinki www.proluomu.fi

Viranomaiset ja alan toimijat ovat yhdessä sitoutuneet etsimään ratkaisuja hankalaan tilanteeseen. Maa- ja metsätalousministeriön kesällä julkaiseman luomuohjelman toimeenpanotyö on juuri alkamassa. Yhtenä tärkeänä osana toimeenpanoa on myös luomukeruutuotannon kehittäminen. Tämän takia nyt olisi tärkeää pitää kaikki mahdolliset vaihtoehdot avoinna kehittämistyölle, eikä supistaa uudella lainsäädännöllä entisestään mahdollisuuksia ratkaisujen löytämiseksi. On iso riski, että esitetty HE 193/2021 vp rajaa pois mahdollisuuksia kehittää luomukeruutoimintaa. Luomukeruun kehittämiselle tulee antaa nyt aikalisä, kunnes tarkempi kehittämissuunnitelma ja toimenpiteet saadaan aikaiseksi.

Pro Luomu esittää seuraavaa:

1. **Selvittäjämallin mukaisesti sertifioiduilta alueilta tulee saada kerätä myös metsänomistajien luvan vaatimia tuotteita**

PERUSTELUT:

- EU:n luomuasetus ei erottele luomukeruutuotteita jokamiehenoikeudella kerättäviin ja muihin keruutuotteisiin. Luomukeruualueen vaatimukset ovat samat jokamiehenoikeudella tai metsänomistajan luvalla kerättäville tuotteille.
- Mikäli selvittäjämalli rajautuu vain jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin, metsänomistajalla ei ole mahdollisuuksia taloudellisesti hyötyä siitä, että suostuu liittämään alueensa laajaan keruualueeseen. Vastaavasti jos selvittäjämallissa mukana olevalla metsänomistajalla olisi mahdollisuus myydä keruulupaa luomutuotteille, joiden kerääminen vaatii metsänomistajan luvan (esim. pakuri, mahla), se todennäköisesti lisäisi metsänomistajien kiinnostusta luomusertifiointiin, ja parantaisi edellytyksiä laajojen luomukeruualueiden syntyyn.
- Mikäli sertifiointi eriytetään ehdotuksen mukaisesti, voi syntyä tilanteita, jolloin edellytetään kahta päällekkäistä saman alueen sertifiointia. Näin voi käydä, jos alue ensin sertifioidaan jokamiehenoikeudella tapahtuvaa keruuta varten selvittäjämallilla, ja tämän jälkeen alue sertifioidaan toistamiseen metsänomistajan luvan vaatimien luomuluonnontuotteiden keruuseen. Tämä lisää byrokratiaa sekä kustannuksia ja voi rapauttaa yritysten kilpailukykyä.
- Selvittäjämallin rajaamisella vain jokamiehenoikeudella kerättäviin tuotteisiin ei pelkästään supisteta kehittämistyön mahdollisuuksia, vaan se todennäköisesti vaikuttaa myös välittömästi keruutuotannon vähentymiseen. Käytännössä Ruokaviraston ohjeistus selvittäjämallin suhteesta metsänomistajan luvalla kerättäviin tuotteisiin on ollut vuodesta 2020 samankaltainen, kuin käsittelyssä oleva HE 193/2021 vp nyt esittää. On kuitenkin tärkeää huomata, että nykykäytännössä Metsähallitusta on koskenut poikkeus, joka on valtion metsissä mahdollistanut selvittäjämallilla sertifioiduilta alueilta metsänomistajan luvan vaatimien tuotteiden keräämisen. Mikäli asia kirjataan kuten HE 193/2021 vp esittää, se supistaa mahdollisuuksia kehittää luomuluonnontuotealaa jatkossa, mutta myös välittömästi estää Ruokavirastoa sallimasta Metsähallitukselle asiassa poikkeusta. Metsähallituksen maat muodostavat arviolta noin 90 % nykyisestä luomukeruualueesta ja ovat esimerkiksi luomupakurin kannalta tärkeitä keruualueita. Lain voimaantulo voi lamauttaa hyvin kasvavaa vientitoimintaa.

2. **Selvittäjämallin mukaisen keruualueen valvonta tulee säilyä ELY-Keskuksilla**
   (Viittaus HE 193/2021 vp esitykseen, että selvittäjämallin mukaisesti sertifioidut keruualueet kuuluisivat jatkossa Ruokaviraston valvontaan ja metsänomistajan itse sertifiointiin liittämät alueet olisivat ELY-keskusten valvonnassa.)

PERUSTELUT:

- Kuten todettua, luomualan pitkäaikainen toive on ollut luomuvalvonnan keskittäminen yhtenäisten tulkintojen varmistamiseksi. Valvonnan järjestämisestä toivotaan kattavaa selvitystä. Tämän takia ei ole tarkoituksenmukaista, että tässä vaiheessa luomukeruutuotannon valvontaa jaetaan aiempaa useammalle toimijalle. Nykyinen järjestelmä, jossa luomukeruutuotannon valvonta on pitkälti Lapin ELY-keskuksen hoidettavana, on ollut toimiva ja varmistanut yhdenmukaiset tulkinnat kaikille sertifiointiin kuuluville.

Helsingissä 15. marraskuuta 2021

Aura Lamminparras

toiminnanjohtaja Aura Lamminparras, Pro Luomu ry

Pro Luomu ry, Hämeentie 31 A, 00550 Helsinki www.proluomu.fi